

Wòjna a ekòlogiò. Midzë Niemcama a Ameriką

- To czëta Wa, lëdze, czëta Wa to? – jak pisôł w swi snôzi gòdowi spiëwie méster Jerzi Stachùrszi. Czëta Wa, co ni mòze ju òdkrãcëc nôkrãtchi z plastikòwi bùdlë? Mùszi jã wierã òdgrëzc, bò mądrzelowie òd globalnégo òce(p)leniò ùdbëlë sobie retac swiat bez mòcniészë zrzësenië tropë z bùdlą... Nibë, co to nie mdze smiecëc... A jò lubiã sobie pòsusac z òdkrãcony bùdlë! Nié tak, co mie sã zòkrãtka kòl gãbë pińdlò przë picym! I co terò? Pòdobno jak z tëma żarówkama, co na nie mùszi żdac pòrã minut, jaz sã zapòlã – taczë wej, są energòòbszczãdné... A tã ju jes z ti nieòbswiëcony jizbë piãc razy w tã i we w tã wlazli a wëlazli... I maklòsz òb cemnicą bezsromòtno nijak ò klimatë nie dbajacë. Nie zòrgosz sztrómù bez to. Pëtanië: je ten sztróm dlò mie, czë jò dlò sztrómù...? Tak czëstuchno na chłopsczi rozëm: òn je dlò mie! Brëkùjã gò, czëj mò sã stac widno, ceplò, smaczno, zajimno itd. A wid mò sã stac naròz. Czëjbë człowiek miòł czas, cobë so dac czas na robieniò jasno – gwësno bë za stùncã wòlòł pòzdac... To jesz wszëtkò mało. Òni chcã nama zakòzac autòtoma na benzynã a ropã jezdzec. A prawie Kaszëbską Trasã wëbùdowelë. Chto niã pòjedze? Bògòcze, bò kòzã le elektrycznë kùpiac. Drodzë w trón jasny. Za drodzë na nasze drodzi. Co sztót mùszi je ladowac pòrã gòdzënów. Tec autòt je pò to, cobë so czas zaòbszczãdzëc! Nié, cobë zmùdzëc na sztacjach – sztrómsztëlach. Bòdòj elektrycznë autòtë majã jeden plus. Dobrze sã pòlã. Nie jidze taczëgò zagasëc. Co to smrodu tej w lëft jidze... Twòja wies a pòł sąsëdnégò miasta ju wié, że sobòtchi pòloné latos nie mdze, bò ju całi ùniowi przëdzël smrodu w lëft je pùszczony bez ekòlogicznë autkò. A nôwiãcy ò òbarnie klimatu majã do rzekniëniò ti, co na ne klimaticznë czëpë priwatnyma fligrama lecã. Co taczi fliger przë tim nasmrodzy... A te wiatraczi, co ptòszëska mielã lecëdłama? Dajã òne chòc te sztrómù skòpicã? Nie je to tak, co zwëczajno elektrowniò mùszi jima sztrómù dodawac, cobë to sã krãcëło? Cos mie sã widzy, że òni w Ùnie nas mòckò w kònia robiã. Wierã chtos mò dëtchi do zarobieniò. Firma, co robi wiatraczi, stùncowé panele na daczì czë ne drodzë elektro-zabòwczì... Nie je òna czasã niemieckò? Mómë më ju wszëtczë kòpalnie zamklë, kùtrë zezłomòwóné a gbùrze są ucëszone dopłata, cobë leno zòpadnyma sąsòdama w drogã nie wlazac? Nie rosnãc w gòspòdarce, leno òd nich kùpiac, bo to je dobrë. Niemiecczë... Mało jima, że pòsobné ju pòkòlenië naszëch lëdzy kòl Niemca za parobków robi...? Tec temù òni tã całã ùniã zrobilë z Francuzama do grëpë. Terò prawie bądze mógl so wëbrac przedstòwców do tegò èurolparlamente, co Pòlskò w nim ni mò za wiele do gòdaniò. Przëmùsiwajã nas, wejle, co przëjimaniò cëzyńców. A czëj człowiek bë nie chcòł doma taczëgò nygùsa z lewima papiorama abò czësto bez papiorów – bądze jesz sztròfã płacëc... Nie sygnie, co Ùkrajinców tësacë kòl nas sedzã za nasze piëndze a nasze wòjnowé statczy òstatë spòtrzebòwóné na jich wòjnie...? Jich jak jich. Je wiedzec, co tam sã Amerikònie z Ruskama szmëksajã, leno ùkrajinsczima rãkama. Żelë chto chce cëzyńca wzac do chëczë – niech gò sobie zajinstalëje. Jò nie chcã. I nie chcã, cobë z mòjëch piëndzy za tak-cos bëto płaconé. A jesz sóm sã człowiek ni mòze òbrònic, bò barń majã leno ti, co są drëchama systemù. A na pòlsczë wòjskò, pòlicjã ni ma co sã spùszczac... Przë leznoscë: nalezlë ju ny teritorialsowie nã flińtã, co jã mielë zgùbioné...? Mòze Amerikònie nas òbròniã...? Cha! Jak Wietnamczików, Kòreańczików, Afganistańczików, Irakijczików...? Nié, nié... Òni leno jurzã do wòjnë, pòdskòcãjã ògnie gòrzu a pòzni „pòkòjowé misje” sëlajã, cobë jich firmë zarobiłë na wëdobëcym pëtrochù a na produkcje wòjnowëch statków. Tec Amerikònie wcyg jesz są mòcòrzama w swiece. Òni niesã demòkracjã... A dze më jesmë w tim całim globalnym cyrkù? Më, Kaszëbi? Kòl Niemca w robòce? W pòlsczim kòscele? Mòze na amerikeńszim pòligònie? Kò całi swiat je jich pòligòniã. A jesz do te wszëtczëgò we Warszawie, znaczi pòlsczi stolëcy – prezydeńt zakòzòł wiészac krzize w ùrządach...